

VOL 4. ISSUE 9

JOURNAL OF CONTEMPORARY WORLD STUDIES

zenodo

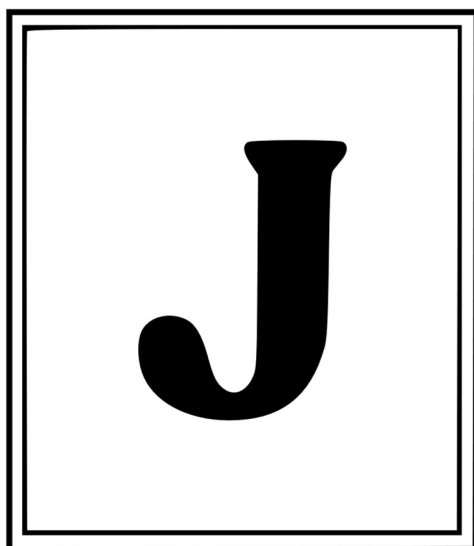
OpenAIRE | EXPLORE

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN:
3030-3311

VOLUME | 4 ISSUE | 9 | APRIL | 2026

JCWS

KITOBXONLIK YORDAMIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING IJTIMOY FAOLLIGINI OSHIRISH

Abdurazzaqov O'ktam Abduqayumovich

Uzluksiz ta'lim pedagogikasi kafedrasikatta o'qituvchisi

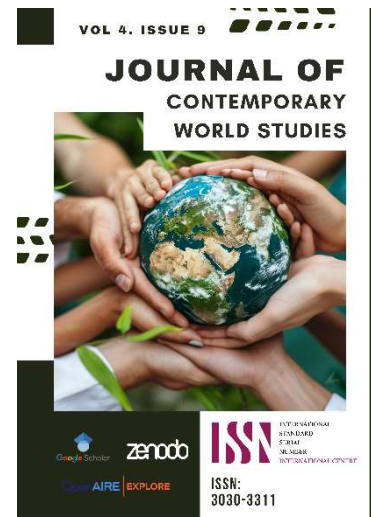
e-mail: abdurazzoqovoktam@gmail.com

ANNOTATION:

Mazkur maqolada kitobxonlikning boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy faolligini oshirishdagi o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotda kitob mutolaasining o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muloqot madaniyati, jamoada ishlash ko'nikmalari hamda fuqarolik mas'uliyatini shakllantirishdagi pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, boshlang'ich ta'lim jarayonida kitobxonlikni rivojlantirishning samarali usullari, innovatsion yondashuvlar va sinfdan tashqari o'qish faoliyatini tashkil etish masalalari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularning ma'naviy-axloqiy kamolotini ta'minlash hamda faol hayotiy pozitsiyasini shakllantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

KEYWORDS:

kitobxonlik, boshlang'ich sinf o'quvchilari, ijtimoiy faollik, mutolaa madaniyati, boshlang'ich ta'lim, ma'naviy-axloqiy tarbiya, mustaqil fikrlash, sinfdan tashqari o'qish, pedagogik texnologiyalar, o'quvchi shaxsi, ijtimoiy kompetensiya.

April 28, 2026,

Published Date:

April 30, 2026

Journal Website:

<https://d-prensa.com/index.php/jcws/>

License

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Kirish

Bugungi kunda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ma'naviy sohadagi islohotlar rivojida kitobxonlik madaniyatining ham alohida o'rni bor. Bu borada o'sib kelayotgan yosh avlodni har tomonlama tarbiyalash, ularning ongi va qalbida kitobga bo'lgan qiziqishlarni kuchaytirish dolzarb masala hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 12 yanvardagi "Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ibot qilish bo'yicha Komissiya tuzish to'g'risida"gi F-4789-sonli farmoyishi va 2017 yil 13 sentyabrdagi "Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida"gi PQ-3271-sonli qarorining qabul qilinishi yosh avlodning kitobxonlik madaniyatiga ega bo'lgan g'oyalar bilan boyishiga xizmat qiladi.

Jamiatimizda o'quvchi-yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirishning muhim jihatlardan biri kitob mutoalasi va kitobxonlik madaniyatini shakllantirish bo'lib, bu jarayonda aholining savodxonligi oshib boradi. "Bugungi kunda kitobxonlik madaniyati kitobga qiziqishni, odamlarning adabiyotlar bilan kengroq tanishish rag'batini, kitob bilan ishlashda maxsus bilimlarga ega bo'lishni, shuningdek, axborot manbalaridan to'liq foydalanishga yordam beruvchi ko'nikma va malakaga ega bo'lishni taqozo etadi. Kitobni tanlash, uni tez o'qish, avaylab caqlash, shaxsiy kutubxona tashkil etish, o'qilgan kitoblarni boshqalarga tavsiya eta olish ham kitobxonlik madaniyatiga kiradi. Demak, kitobxonlik madaniyati insonni bevosita amaliyotga kirishish, hayot bilan uyg'unlashish, ma'naviy foyda olishga yo'naltiradi". Kitobga bunday munosabat

bevosita jamiyatda odamlarning, ayniqsa, yoshlarning ijtimoiy faol shaxs sifatida kamol topishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu, o'z navbatida, jamiyatda "Kitobxonlik madaniyati", "Mutolaa madaniyati", "Yosh kitobxon", "Shaxsiy kutubxona" kabi tushunchalarning ommalashishiga, milliy va ma'naviy qadriyatlarining boyishiga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Har bir inson qalbiga iliqlik va kelajakka ishonch, yuksak ma'naviyatni kamol toptirishga qaratilgan do'st bo'lgan kitobni mutolaa qilish, undan estetik zavq olish, hayotning farovonligini ta'minlashga oid bilimlarni kuchaytirish hayotimizning asosiy maqsadiga aylanib bormoqda. o'quvchi-yoshlarda kitob mutolaasining intellektual, psixologik va fiziologik jihatdan rivojlanishiga yordam beruvchi ta'sirlaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Kitob o'qish orqali o'quvchi-yoshlarning: nutqi rivojlanadi; boyiydi; tasavvuri o'sadi; tafakkuri rivojlanadi; xotirasi mustahkamlanadi; hissiyoti (hissiy sifatlar, xususan, hamdardlik hissi) tarbiyalanadi; "ijtimoiy idroki" shakllanadi. Ayni o'rinda shuni ham qayd etib o'tish kerakki, shaxsda "ijtimoiy idrok va faollik"ning shakllanishi unda yashovchanlik qobiliyatining rivojlanishini ta'minlaydi.

Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning kitob o'qishga ijobiy yondashishlariga erishish dolzarb pedagogik vazifalardan biri ekanligini tasdiqlaydi. Ushbu vazifani hal qilish orqali esa boshlang'ich ta'lim davridan boshlab shaxs (o'quvchilar)ni ijtimoiy munosabatlarga izchil, to'g'ri yo'naltirish imkonini beradi. Kitoblar orasida bolalar uchun mo'ljallangan kitoblar o'ziga xos o'rin tutadi. Bu turdagi adabiyotlar ham boshqa turdagi kitoblar kabi borliq to'g'risidagi axborotlarni jamlovchi, kishilik taraqqiyoti tajribasini o'zida

jamlovchi manbadir. Shu sababli o'quvchilarni kitobga nisbatan ijobiy munosabatda bo'lishlariga erishishda bolalar adabiyotlarini shunchaki ermak, o'yinchoq deb emas, balki ularni intellektual, hissiy, axloqiy madaniyatini shakllantirishning eng samarali vositasi sifatida qabul qilish maqsadga muvofiqdir. Zero, kitob va kitob o'qish "yosh avlodning ma'naviyatini yuksaltirish, milliy adabiyotimiz va san'atimizni yanada rivojlantirish, yoshlarni milliy qadriyatlarimizga hurmat ruhida tarbiyalash"da o'ziga xos o'rin tutadi. Kitob "bolalarni qiziqitira olishi, zavqlantirishi, hayratlantirishi, to'qlantirishi kerak".

Yaxshi badiiy adabiyotlar kishilarga qaysi yosh davrida bo'lishidan qat'i nazar nutq, tasavvur va dunyoqarashni boyitish, tafakkurni kengaytirish, mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga, "insonning ma'nan yuksalishiga, salohiyatini boyitishga xizmat qiladi".

Bolalar adabiyotlari (bolalar uchun mo'ljallangan badiiy asarlar)ning eng muhim didaktik ta'sirlaridan yana biri – bolalarda estetik dunyoqarash (estetik ong, his-tuyg'u, did, ideal, sezgi, tasavvur, tafakkur hamda qarash)ni shakllantirishga xizmat qilishi bilan belgilanadi. Estetik dunyoqarashning shakllanishi hamda rivojlanishi bolalarning hissiy jihatdan kamol topishiga yordam beradi. Hissiyot rivojlanishining eng muhim jihati – bolalar atrofdagilarga, borliqqa, tabiatga nisbatan befarq, loqayd bo'lmaydi. Ming afsuski, "bugungi kunda o'qish umummadaniy, estetik, hissiy ehtiyojlarni qondirishga emas, balki eng oddiy axborot olish ehtiyojini qondirish"ga yo'naltirilmoqda.

L.A.Mosunovanning fikriga ko'ra, mutolaani o'quvchi shaxsida o'z-o'zini anglash qobiliyatini rivojlantirish vositasi sifatida e'tirof etgan holda badiiy adabiyotni idrok etish murakkab jarayon bo'lib, u bir necha tarkibiy asoslarga ega

bo'lishiga urg'u beradi. Muallifning e'tirofi badiiy adabiyotni idrok etishning tarkibiy asoslari quyidagilardan iboratligini ko'rsatadi: qayta tiklash va ijodiy tafakkurlarni faollashtirish; o'quvchilarda motivasion zahiralarini ko'paytirish; ta'lim jarayonini insoniylashtirish; ijodiy faoliyatni tashkil etish tajribasini bosqichma-bosqich rivojlantirish.

Xulosa

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, bugungi kunda jamiyatning har bir a'zosini aqlan rivojlantirish, har tomonlama sog'lom avlodni shakllantirish borasidagi sa'y-harakatlarimizning asosiy maqsadi shaxsning ijtimoiy faolligiga asoslanadi. Bundan kelib chiqib, boshlang'ich sinflarda tez o'qish qobiliyatini egallay olgan o'quvchilar keyinchalik ham bilim olishga mas'uliyat bilan yondashadigan, kitobxonlik madaniyatiga ega, ijtimoiy faol hamda har tomonlama yetuk insonlar bo'lib yetishishiga keng imkoniyatlar ochiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Umarov A. Kitobxonlik madaniyati. Kitob inson uchunmi yoki inson kitob uchun? "Hayot va qonun" jurnali, 2004. № 6. 74-bet.
2. Orlova E.A. Rekomendatsii po povыsheniyu urovnya chitatelskoy kompetensii v ramkax Natsionalnoy programmy podderjki i razvitya chtenii // http://ifapcom.ru/files/publications/rekomend_obr_1.pdf.
3. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T.: O'zbekiston, 2014. – 48 B.
4. Sayyid S. Kitobsiz kelajak yo'q // <http://uza.uz/oz/society/kitobsiz-kelazhak-y-16-01-2017>.
5. Formirovaniye chitatelskogo interesa u mladshix shkolnikov na uroke literaturnogo chteniya // <https://nsportal.ru/npo-spo/obrazovanie-i-pedagogika/>

library/2017/10/29/formirovanie-chitatelskogo-interesa-u-mladshih.

6. Mosunova L.A. O teoreticheskix osnovax razvitiya polnosennogo vospriyatiya xudojestvennoy literatury // J. Vestnik Vyatskogo gosudarstvennogo gumanitarnogo universiteta. – Vyatsk: 2009. - №1. – S. 136-141.